Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 Cynllun Bioamrywiaeth a Chydnerthedd Ecosystemau Adran 6

Cyhoeddwyd 2020

Cyngor Sir Penfro

A. Aelod o’r Cabinet dros yr Amgylchedd a’r Gymraeg a Hyrwyddwr Bioamrywiaeth

Fel Aelod o’r Cabinet dros yr Amgylchedd a’r Gymraeg, credaf y bydd rhoi’r Cynllun hwn ar waith, gan gyd-fynd â Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016, yn cychwyn y broses o sicrhau bod bioamrywiaeth yn rhan naturiol ac annatod o lunio polisïau a gwneud penderfyniadau yng Nghyngor Sir Penfro, ac y bydd yr elfen hon yn cael ei hymwreiddio yng nghynlluniau, polisïau, prosiectau a gweithgareddau beunyddiol y Cyngor. Braf yw gweld y cysylltiadau cryf rhwng Deddf yr Amgylchedd (Cymru) a Deddf Llesiant Cenedlaethau’r Dyfodol (Cymru), a’r pwysigrwydd a roddir ar yr amgylchedd naturiol mewn deddfwriaethau erbyn hyn.

Yn Sir Benfro, rydym yn ymwybodol o’n hardaloedd cyfoethog ac amrywiol sy’n doreithiog o natur a’r manteision lu a ddaw i’n rhan yn eu sgil, a chymerwn ein cyfrifoldebau i warchod yr adnodd digymar hwn o ddifrif.

Y Cynghorydd Cris Tomos

B. Prif Weithredwr

Mae’r Ddyletswydd Bioamrywiaeth a Chydnerthedd Ecosystemau a bennir yn Adran 6 o Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 yn cynnig cyfeiriad clir ar gyfer diogelu bioamrywiaeth a sicrhau cydnerthedd yr ecosystemau sy’n ein cynnal, a dyma rywbeth i’w groesawu. Er bod hyn yn cyflwyno heriau, mae hefyd yn cynnig cyfleoedd i’r Cyngor Sir roi blaenoriaeth ac adnoddau i gyfoethogi’r ecosystemau amrywiol, ac unigryw o dro i dro, sydd i’w cael yn Sir Benfro. Rwyf o’r farn fod y Cynllun hwn yn pennu dull realistig ar gyfer yr hyn y gellir ei gyflawni yn y tymor cychwynnol, a’i fod yn gosod fframwaith a fydd yn parhau i gael ei ddatblygu. Rydym wedi nodi sut y byddwn yn cydweithio gyda chydweithwyr trwy’r awdurdod er mwyn meithrin ein dealltwriaeth o fioamrywiaeth, a sicrhau y byddwn yn ymwreiddio yn ein prosesau datblygu prosiectau a’n prosesau datblygu busnes gamau a fydd yn ceisio cyfleoedd i gynnal a chyfoethogi ein hamgylchedd naturiol, a hyrwyddo cydnerthedd ecosystemau.

Ian Westley

Cynnwys

Teitl adran	**Rhif tudalen**
A. Rhagair gan yr Aelod o'r Cabinet dros yr Amgylchedd a'r Gymraeg.	2
B. Rhagair gan y Prif Weithredwr.	2
1. Trosolwg.	4
2. Adnoddau Naturiol Sir Benfro.	6
3. Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016: Bioamrywiaeth a Chydnerthedd Ecosystemau.	10
4. Y Cyd-destun Strategol.	10
5. Cynlluniau Gweithredu.	13
6. Atodiadau.	17
6.1 Y Cyd-destun Polisi a'r Cyd-destun Deddfwriaethol.	17
6.2 Rhywogaethau A7 Deddf yr Amgylchedd (Cymru) y gwyddys eu bod i'w cael yn Sir Benfro.	19

1. Trosolwg

Lluniwyd Cynllun Bioamrywiaeth a Chydnerthedd Ecosystemau Cyngor Sir Penfro mewn ymateb i'r ddyletswydd uwch o ran bioamrywiaeth a chydnerthedd ecosystemau o dan Adran 6 o Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016. Mae'r ddyletswydd hon yn ei gwneud hi'n ofynnol i Awdurdodau Cyhoeddus geisio cynnal a chyfoethogi bioamrywiaeth i'r graddau y bo hynny'n gyson ag arfer eu swyddogaethau'n briodol, gan hyrwyddo cydnerthedd ecosystemau wrth wneud hynny.

Wrth gydymffurfio â dyletswydd Adran 6, rhaid i awdurdod cyhoeddus ystyried y canlynol:

Rhestr Adran 7 o gynefinoedd a rhywogaethau pwysig iawn i Gymru

Yr adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol (SoNaRR) a gyhoeddwyd gan Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC)

Unrhyw ddatganiad ardal sy'n ymdrin â'r ardal gyfan neu ran o'r ardal y mae'r awdurdod yn arfer ei swyddogaethau ynddi, ar ôl i'r datganiadau hyn gael eu llunio.

Bydd cydymffurfio â dyletswydd Adran 6 yn helpu'r Awdurdodau Cyhoeddus hynny y mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn berthnasol iddynt i wneud yn fawr o'u cyfraniadau at y nodau llesiant.

Gellir mynd i'r afael â'r holl brif fygythiadau sy'n wynebu bioamrywiaeth – yn cynnwys gorddefnydd, colli cynefinoedd a rhywogaethau goresgynnol – trwy fyw'n fwy cynaliadwy o fewn terfynau amgylcheddol. Fel Awdurdodau Lleol eraill, mae Cyngor Sir Penfro'n wynebu pwysau ariannol parhaus. Mae'n hanfodol mynd ati i ystyried mentrau amgylcheddol mewn modd cyfannol, a'u defnyddio fel cyfle i gyfoethogi llesiant trwy'r Sir a chyfrannu pan fo modd at gadernid ariannol.

Beth yw bioamrywiaeth?

Bioamrywiaeth (amrywiaeth fiolegol) yw'r amrywiaeth o fywyd ar y Ddaear. Mae'n cynnwys planhigion ac anifeiliaid byw o bob math (yn cynnwys bodau dynol), eu hamrywiaeth enetig, a'r amrywiad o fewn a rhwng yr ecosystemau y maent yn ddibynnol arnynt. Mae bioamrywiaeth ym mhobman: gerddi, caeau, gwrychoedd, mynyddoedd, afonydd a moroedd. Mae bioamrywiaeth iach yn cyfrannu gwasanaethau naturiol gwerthfawr, yn cynnwys: gwasanaethau ecosystemau fel sefydlogrwydd hinsawdd a rheoli perygl llifogydd yn naturiol; adnoddau biolegol yn cynnwys bwyd a chynhyrchion naturiol; a manteision cymdeithasol sy'n effeithio ar iechyd, ansawdd bywyd a llesiant.

Delwedd: Bae Abergwaun

2. Adnoddau Naturiol Sir Benfro

Mae amgylchedd naturiol Sir Benfro yn cynnal amrywiaeth enfawr o fywyd gwyllt. Mae bywyd gwyllt yn rhoi pleser, ysbrydoliaeth a chymunedau hardd inni. Mae amgylchedd naturiol Sir Benfro yn bwysig i bob un ohonom – mewn gwahanol ffyrdd. Amaethyddiaeth a thwristiaeth yw'r prif gyflogwyr yn ardaloedd gwledig Sir Benfro, ac mae Aberdaugleddau yn ganolbwynt i ddiwydiannau ynni.

Trwy gyfrwng nifer o wasanaethau pwysig mae bioamrywiaeth yn rhoi inni lawer o'r pethau sy'n cynnal ein bywydau, er nad yw hyn bob amser yn amlwg. Dyma'r gwasanaethau dan sylw:

- Darparu – darparu bwyd (gwneith, pysgod ac ati), tanwydd (pren, glo), dŵr glân, meddyginiaethau a thecstilau.
- Rheoleiddio – gwaredu llygryddion, rheoli llifogydd, sugno carbon deuocsid (nwyon tŷ gwydr) a rhwystro erydiad.
- Diwylliannol – tirweddau hardd, ymdeimlad o le, hamdden a thwristiaeth, ysbrydoliaeth ac ymchwiliadau gan blant ysgol a myfyrwyr, prosiectau gwyddoniaeth dinasyddion a gweithwyr proffesiynol.
- Cefnogi – cynnal priddoedd a thwf planhigion.

Mae tirwedd a natur ddaearegol ac arfordirol y Sir yn esgor ar amgylcheddau amrywiol sydd, yn eu tro, yn cynnig cynefinoedd addas i amrywiaeth eang o blanhigion ac anifeiliaid – gan amrywio o'r pethau cyffredin i'r pethau sydd o dan fygythiad yn fyd-eang.

Yn Sir Benfro ceir nifer o safleoedd a ddynodwyd ar sail eu pwysigrwydd o safbwynt gwarchod natur, yn cynnwys dynodiadau lleol, cenedlaethol a rhyngwladol.

Delwedd: Rhwydwaith Safleoedd Cenedlaethol Afonydd Cleddau (Ardal Cadwraeth Arbennig) Hwlffordd

Yn ôl ffigurau a gasglwyd fel rhan o adroddiad Sefyllfa Byd Natur: Cymru 2016, o blith y 5,000 o rywogaethau y gwyddys eu bod i'w cael yng Nghymru, mae 345 (7%) mewn perygl o ddiflannu o Brydain Fawr. Mae rhywogaethau yng Nghymru mewn perygl o ddirywio'n barhaus. Lluniwyd y canfyddiadau gan hanner cant o gyrff cadwraethol er mwyn tynnu sylw at gyflwr natur ledled y wlad. Nodir bod y golled net o ran bioamrywiaeth fel pe bai'n parhau o ganlyniad i bwysau parhaus ac, mewn ambell achos, bwysau cynyddol.

Delwedd: Adar môr ar Ynys Sgomer – safle a chanddo sawl dynodiad

Yn ôl Cyflwr Bywyd Gwyllt yn Sir Benfro (2016), a gyhoeddwyd gan Bartneriaeth Bioamrywiaeth Sir Benfro ar y pryd (Partneriaeth Natur Sir Benfro erbyn hyn), aseswyd bod 30% o'r nodweddion a ddewiswyd yn dirywio, a nodwyd na ellid asesu 13% yn ychwaneg oherwydd prinder data.

[I gael rhagor o wybodaeth, edrychwch ar wefan Partneriaeth Natur Sir Benfro]

Mae Cynllun Gweithredu Adfer Natur Sir Benfro 2018 yn canolbwyntio ar gamau lleol sy'n bodloni'r Amcanion ar gyfer cynefinoedd a rhywogaethau o fewn y cynllun:

Crynodeb o amcanion a themâu gweithredu:

Amcan NRAP Cymru 1

Cefnogi ac ymhél â chyfranogiad a dealltwriaeth er mwyn gwneud bioamrywiaeth yn rhan annatod o wneud penderfyniadau ar bob lefel.

Themâu Gweithredu NRAP Sir Benfro

1.1 Rhaglen addysg a gweithgareddau codi ymwybyddiaeth sy’n hygyrch i’r cyhoedd ac sy’n cynnwys digwyddiadau, cylchlythyrau, cyfryngau cymdeithasol a datganiadau i’r wasg.

1.2 Gweithio gyda chyrff cyhoeddus i wneud bioamrywiaeth yn rhan annatod o wneud penderfyniadau.

1.3 Gweithio gyda’r sector preifat i wneud bioamrywiaeth yn rhan annatod o wneud penderfyniadau.

1.4 Gweithio gyda grwpiau buddiannau arbenigol i wella dealltwriaeth o statws cadwraethol a rôl ecolegol nodweddion penodol.

1.5 Gweithio gyda chymunedau a thirfeddianwyr i dynnu sylw at nodweddion cadwraeth yn eu hardal ac annog eu hystyried wrth reoli safleoedd.

Amcan NRAP Cymru 2

Diogelu rhywogaethau a
chynefinoedd o brif bwysigrwydd a gwella eu rheolaeth.

Themâu Gweithredu NRAP Sir Benfro

2.1 Darparu gwybodaeth glir a hygyrch i’r cyhoedd ynghylch rhywogaethau a chynefinoedd pwysig yn Sir Benfro, gan nodi statws, tueddiadau, bygythiadau a chyfleoedd.

2.2 Cynorthwyo partneriaid gyda nodi, datblygu a chyflawni camau gweithredu ar gyfer diogelu rhywogaethau a chynefinoedd pwysig yn Sir Benfro.

Amcan NRAP Cymru 3

Gwella gwytnwch ein hamgylchedd naturiol drwy adfer cynefinoedd diraddiedig a chreu cynefinoedd

Themâu Gweithredu NRAP Sir Benfro

3.1 Cynorthwyo partneriaid gyda nodi, datblygu a chyflawni camau gweithredu ar gyfer gwella gwytnwch ein hamgylchedd naturiol drwy adfer cynefinoedd diraddiedig a chreu cynefinoedd yn Sir Benfro.

Amcan NRAP Cymru 4
Mynd i'r afael â'r pwyseddau allweddol ar rywogaethau a chynefinoedd.

Themâu Gweithredu NRAP Sir Benfro

4.1 Gweithio gyda pherchenogion a rheolwyr safleoedd i leihau achosion o ddarnio cynefinoedd, gan weithredu camau unigol yng nghyd-destun graddfa ehangach y dirwedd, trwy fentrau megis B-Lines, y Goedwig Hir a phrosiect Ailgysylltu Dreigiau Cymru ac eraill wrth iddynt godi.

4.2 Gwella gwytnwch rhywogaethau, cynefinoedd ac ecosystemau o ran effeithiau'r newid yn yr hinsawdd trwy wella cyflwr, maint a chysylltedd ecolegol ein hardaloedd sy'n gyforiog â natur.

4.3 Annog defnyddio datrysiadau naturiol megis gwelyau cyrs, lleiniau clustogi a phlannu gwrychoedd cyfuchlinol i leihau llygredd gwasgaredig ac erydiad pridd.

4.4 Annog datblygu a mabwysiadu codau ymddygiad gwirfoddol i reoli defnyddio'n hamgylchedd o fewn terfynau cynaliadwy.

4.5 Annog prosiectau cydweithredol i fynd i'r afael â rhywogaethau estron goresgynnol ar raddfeydd priodol megis dalgylchoedd afonydd.

Amcan NRAP Cymru 5
Gwella tystiolaeth, dealltwriaeth a monitro.

Themâu Gweithredu NRAP Sir Benfro

5.1 Gweithio gyda Chanolfan Gwybodaeth Bioamrywiaeth Gorllewin Cymru i ddarparu data o ansawdd uchel am ddosbarthiad cynefinoedd a rhywogaethau a datblygu offer i ddefnyddio'r data hyn er mwyn nodi a thargedu cyfleoedd cadwraeth.

5.2 Cefnogi arolygu gan wirfoddolwyr drwy roi mynediad i gyngor, hyfforddiant ac offer a chyfeirio at fentrau gwyddoniaeth dinasyddion.

Amcan NRAP Cymru 6
Gosod fframwaith ar gyfer llywodraethu a chefnogi cyflenwi.

Themâu Gweithredu NRAP Sir Benfro

6.1 Darparu partneriaeth leol gref i weithredu fel rhyngwyneb rhwng partneriaid cyflwyno lleol a Llywodraeth Cymru / Cyfoeth Naturiol Cymru.

3. Y Ddyletswydd Bioamrywiaeth a Chydnerthedd Ecosystemau

Mae Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 yn rhoi dyletswydd uwch mewn perthynas â bioamrywiaeth a chydnerthedd ecosystemau ar gyrff cyhoeddus sy’n arfer swyddogaethau’n ymwneud â Chymru. Ystyrir bod bioamrywiaeth yn rhan naturiol ac annatod o lunio polisïau a gwneud penderfyniadau oddi mewn i gyrff cyhoeddus yng Nghymru. Mae dyletswydd adrodd newydd yn galluogi cyrff cyhoeddus i adrodd am gamau a gymerir i gyfoethogi bioamrywiaeth a hyrwyddo cydnerthedd ecosystemau.

Yn ymarferol, mae hyn yn golygu’r camau a gymerir i ymgorffori mesurau bioamrywiaeth mewn prosiectau, dulliau rheoli, polisïau, strategaethau neu fentrau.

Yn ôl Adran 6 o Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016, mae hi’n ofynnol i Awdurdodau Cyhoeddus geisio cynnal a chyfoethogi bioamrywiaeth i’r graddau y bo hynny’n gyson ag arfer eu swyddogaethau’n briodol, gan hyrwyddo cydnerthedd ecosystemau wrth wneud hynny.

Gweler Atodiad 1 i gael rhagor o fanylion.

4. Y Cyd-destun Strategol

Y Cynllun Gweithredu Adfer Natur

Mae Llywodraeth Cymru wedi lansio’i Chynllun Gweithredu Adfer Natur (NRAP) ei hun. Yn y cynllun hwn, pennir ymrwymiadau Llywodraeth Cymru o ran bioamrywiaeth yng Nghymru, y materion y mae angen inni ymdrin â nhw, a’r amcanion ar gyfer gweithredu er mwyn dangos sut y gall Cymru fynd i’r afael â’r hyn sydd wrth wraidd colledion bioamrywiaeth, yn benodol trwy wneud y canlynol:

• Rhoi natur wrth galon a chraidd y broses benderfynu

• Gwneud ein hamgylchedd naturiol yn fwy cydnerth

• Cymryd camau penodol er budd cynefinoedd a rhywogaethau

Mae’n nodi sut y bydd Cymru’n cyflawni ymrwymiadau’r Confensiwn ar Amrywiaeth Fiolegol ac ymrwymiadau Strategaeth Bioamrywiaeth yr UE i atal ein bioamrywiaeth rhag dirywio erbyn 2020, a sut y bydd modd mynd ati wedyn i wyrdroi’r dirywiad hwnnw.

Deddf Llesiant Cenedlaethau’r Dyfodol (Cymru) 2015

Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn gosod fframwaith datblygu cynaliadwy cryfach a mwy cydlynol ar gyfer Cymru trwy gyfrwng cyfres o saith nod llesiant, egwyddor datblygu cynaliadwy, a dyletswydd gref ar bob corff cyhoeddus i fynd i'r afael â datblygu cynaliadwy, gan fyfyrio ar yr angen i wella llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol Cymru.

Cynlluniau a Pholisïau gan y Cyngor sy'n gysylltiedig â Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016:

Cynllun Llesiant Sir Benfro – a gyhoeddwyd ym mis Mai 2018

Cynllun Corfforaethol Cyngor Sir Penfro

Sut y datblygwyd y cynllun gweithredu

Datblygwyd y cynllun gweithredu cyntaf gan, ac ar gyfer, yr Awdurdod ar ôl mynd ati ym mis Mehefin 2017 i gynnal gweithdy gyda'r Cyfarwyddwyr, Penaethiaid Gwasanaethau a chydweithwyr.

Gofynnwyd i'r rhai a fynychodd y gweithdy adolygu'r gweithgareddau yr oeddynt yn gyfrifol amdanynt, a nodi pa rai o'r gweithgareddau hyn a allai effeithio ar fioamrywiaeth.

Cafodd y drafodaeth ei harwain gan y 6 amcan a nodir yng Nghynllun Gweithredu Adfer Natur Cymru (NRAP) – sef amcanion y cydnabyddir eu bod wedi cyfrannu at wyrdroi'r dirywiad mewn bioamrywiaeth yng Nghymru.

1. Ennyn a chefnogi cyfranogiad a dealltwriaeth er mwyn i fioamrywiaeth fwrw gwreiddiau yn y broses benderfynu ar bob lefel.
2. Diogelu rhywogaethau a chynefinoedd sydd o'r pwys mwyaf a'u rheoli'n well.
3. Gwneud ein hamgylchedd naturiol yn fwy cydnerth drwy adfer cynefinoedd sydd wedi'u diraddio a chreu cynefinoedd.
4. Mynd i'r afael â'r prif bwysau ar rywogaethau a chynefinoedd.
5. Gwella ein tystiolaeth, ein dealltwriaeth a'n gwaith monitro.
6. Rhoi fframwaith llywodraethu a chymorth ar waith i gyflawni'r amcanion.

Pennodd pob gwasanaeth gyfleoedd dilynol i fynd i'r afael â'r ddyletswydd newydd o ran Bioamrywiaeth a Chydnerthedd Ecosystemau a osodir ar Gyngor Sir Penfro yn sgil Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2916 – sef cyfleoedd a oedd yn deillio o newid arferion gweithio. Mae'r cynllun hwn yn ddogfen fyw ac mae'n seiliedig ar y fersiwn ddrafft o gwestiynau cyffredin Llywodraeth Cymru sydd ar gael ar hyn o bryd. Wrth inni symud ymlaen, bydd y cynllun yn cael ei ddatblygu a'i adolygu yn unol â'r canllawiau a'r gofynion adrodd.

Delwedd: Plannu planhigion er budd pryfed peillio yn amgylchedd trefol Hwlffordd

Camau a gymerir yn barod

a. Mae'r Gwasanaeth Cynllunio'n hyrwyddo'r polisïau amgylcheddol a bennir yn y Cynllun Datblygu Lleol a'r Canllawiau Cynllunio Atodol, gan ystyried bioamrywiaeth yn yr holl benderfyniadau a wna.

b. Partneriaeth Natur Sir Benfro – mae'n cynnig cyswllt rheolaidd rhwng sefydliadau amgylcheddol sy'n gweithio yn Sir Benfro er mwyn cyflawni nodau cyffredin, a chaiff cynulliad blynyddol ei gynnal.

c. Caiff lleiniau glas ar hyd ymylon ffyrdd y sir eu rheoli ar sail cyngor a rydd Ecolegydd/Swyddog Bioamrywiaeth i Dimau Cynnal a Chadw Ardaloedd.

d. Rydym yn cysylltu gyda Thimau Cynnal a Chadw Ardaloedd ynghylch creu ardaloedd heb eu torri a phlannu planhigion er budd pryfed peillio mewn parciau cyhoeddus, mynwentydd a mannau eraill.

e. Rheoli a gwarchod coetiroedd Cyngor Sir Penfro.

f. Prosiectau Seilwaith Gwyrdd e.e. Cleddau Reaches.

g. Rydym yn cysylltu gyda Thimau Cynnal a Chadw Ardaloedd ynghylch rhywogaethau a warchodir – e.e. gwaith toi/clefyd coed ynn, er mwyn cynnal a chyfoethogi bioamrywiaeth.

h. Rydym yn rhoi cyngor yn ymwneud â chynefinoedd a rhywogaethau ar gyfer datblygiadau ar dir sy'n eiddo i Gyngor Sir Penfro.

i. Caiff cynefinoedd ac ardaloedd bywyd gwyllt eu creu ar diroedd ysgolion.

j. Caiff cynefinoedd bywyd gwyllt eu dynodi a'u rheoli fel ffordd o liniaru effeithiau prosiectau datblygu e.e. cytundebau o dan A106 o Ddeddf Cynllunio Gwlad a Thref 1990 (fel y'i diwygiwyd).

k. Caiff cynlluniau amaeth-amgylcheddol a chynlluniau rheoli coetiroedd eu cefnogi ar ystad wledig a Ffermydd Sirol Cyngor Sir Penfro.

l. Parc Gwledig Scolton a Choedwig Llwynhelyg – darparu addysg, cadwraeth a man gwyrdd naturiol i'r cyhoedd.

m. Rydym yn cynnal trafodaethau gyda'r Tîm Amddiffyn rhag Llifogydd a Chynlluniau Rheoli Traethlin.

n. Cytundeb Lefel Gwasanaeth gyda'r ganolfan cofnodion lleol – Canolfan Gwybodaeth Bioamrywiaeth Gorllewin Cymru.

o. Rydym yn cymryd rhan yng Ngrŵp Awdurdodau Rheoleiddio Ardal Cadwraeth Arbennig Sir Benfro Forol, a hefyd rydym yn cynnig cymorth iddo. Nod y Grŵp hwn yw diogelu a chyfoethogi priodweddau arbennig yr ACA forol. Hefyd, rydym yn cyfrannu at Grŵp Awdurdodau Rheoleiddio Ardal Cadwraeth Arbennig Bae Ceredigion a Grŵp Safle Morol Ewropeaidd Bae Caerfyrddin ac Aberoedd.

p. Rydym yn cymryd rhan yn y Grŵp Llywio Rheoli Ardaloedd Morol Gwarchodedig a gaiff ei gadeirio gan Is-adran y Môr a Physgodfeydd Llywodraeth Cymru, a hefyd rydym yn cynnig cymorth iddo.

q. Rydym yn cynorthwyo gwaith Grŵp Goruchwylio Amgylcheddol Dyfrffyrdd Aberdaugleddau gan fynd ati i ddadansoddi arolygon a samplau data hirdymor yn Nyfrffyrdd Aberdaugleddau.

r. Cyhoeddwyd Cynllun Gwella Hawliau Tramwy Sir Benfro (2018-28), a bydd yn ystyried cyfleodd i gyflawni Dyletswydd Adran 6 wrth wella neu wyro llwybrau.

5. Camau i'w cymryd

1. Cynnal gweithdai gydag Is-adrannau ac Adrannau perthnasol yng Nghyngor Sir Penfro er mwyn esgor ar broses adrodd yn ymwneud â Dyletswydd Adran 6.
2. Bydd cyfarwyddiaethau'n ymgorffori Dyletswydd Adran 6 yn y Blaengynllun.
3. Annog ymgynghori cynnar gyda'r Tîm Cadwraeth ynghylch safleoedd / rhywogaethau a warchodir er mwyn sicrhau y cydymffurfir â'r ddeddfwriaeth ac er mwyn sicrhau ein bod yn dilyn ein dyletswydd o dan Ddeddf yr Amgylchedd 2016 mewn modd cyson.

4. Adolygu Cynllun Gweithredu Adfer Natur Sir Benfro – Partneriaeth Natur Sir Benfro mewn ymateb i ganllawiau a deddfwriaethau a all esblygu.

5. Bydd yr Is-adran Gynllunio'n datblygu dull cyson er mwyn sicrhau bod bioamrywiaeth yn cael ei chynnal a'i chyfoethogi, a bod cydnerthedd ecosystemau yn cael ei hyrwyddo fel rhan o'r system gynllunio. Bydd hyn yn cael ei hyrwyddo trwy gyfrwng hyfforddiant a gweithdai ar gyfer staff, a hefyd ar gyfer partneriaid allanol – asiantau, datblygwyr ac ecolegwyr, e.e. seminar goleuadau ar y cyd ag Awdurdod Parc Cenedlaethol Arfordir Penfro.

6. Bydd y Cynllun Datblygu Lleol Newydd a'r Canllawiau Cynllunio Atodol dilynol yn asesu cyfleoedd i gyfoethogi bioamrywiaeth ac ymgorffori tystiolaeth sydd wedi deillio o Gynllun Seilwaith Gwyrdd Sir Benfro yn y CDLl2 diwygiedig.

7. Bydd Cyngor Sir Penfro'n parhau i geisio cyfoethogi bioamrywiaeth y môr yn Sir Benfro trwy weithio mewn partneriaeth â'r canlynol:

   Grwpiau Awdurdodau Perthnasol Ardaloedd Cadwraeth Arbennig Morol x 3 – Sir Benfro Forol, Bae Caerfyrddin ac Aberoedd, a Bae Ceredigion; Grŵp Goruchwylio Amgylcheddol Dyfrffyrdd Aberdaugleddau; Is-adran y Môr a Physgodfeydd Llywodraeth Cymru – Grŵp Llywio Rheoli Ardaloedd Morol Gwarchodedig.

8. Torri lleiniau ymylon ffyrdd trwy'r sir – Bydd y polisi rheoli'n parhau i gael ei adolygu a'i weithredu, bydd Ecolegydd yn cyflwyno sgwrs i gontractwyr, bydd darpariaethau'n cael eu gwneud ar gyfer torri lleiniau ymylon ffyrdd yn hwyr, a bydd y gyfres bresennol o Warchodfeydd Natur Lleiniau Ymylon Ffyrdd yn cael ei hadolygu.

9. Bydd y Cynllun Rheoli Asedau Priffyrdd sydd wrthi'n cael ei ddatblygu yn mynd i'r afael â chyfrifoldebau'r Awdurdod Lleol o dan y Ddeddf newydd hon. Cynllun Rheoli Asedau Priffyrdd fel yr argymhellir gan y Cod Ymarfer ar gyfer Priffyrdd a Gaiff eu Rheoli'n Dda.

10. Caiff Mapiau Rhwydwaith Integredig eu llunio ar gyfer aneddiadau mwy yn Sir Benfro, fel un o ofynion Deddf Teithio Llesol Cymru 2013.

    Ymgynghorir â'r Tîm Cadwraeth.

11. Bydd Prosiectau Llwybrau Diogel i'r Ysgol yn ymgynghori â'r Tîm Cadwraeth pan gânt eu datblygu gan Dîm y Prosiect. Bydd yr effaith debygol ar fioamrywiaeth a chydnerthedd ecosystemau'n cael ei hasesu. Yna, bydd modd ymdrin â'r materion hyn o'r cychwyn cyntaf wrth lunio'r cynllun.

12. Bydd y Tîm Cadwraeth yn adolygu'r effaith bosibl a gaiff ffordd feicio SUSTRANS Arberth – Hwlffordd ar fioamrywiaeth a chydnerthedd ecosystemau, a bydd yn cyflwyno sylwadau ynghylch yr adroddiad cwmpasu cychwynnol a'r adborth a fydd yn deillio o arolygon a gynhaliwyd ar droed (cwblhawyd yr arolygon hyn eisoes gan Ymgynghorwyr). Eir ati i archwilio cyfleoedd i'r cynllun hyrwyddo cydnerthedd ecosystemau a chyfoethogi bioamrywiaeth.

13. Bydd materion ecolegol ac arolygon perthnasol yn cael eu hystyried cyn gynted ag y bo modd mewn cynlluniau prosiectau a chynlluniau strategol trwy'r holl Awdurdod – er mwyn dangos bod Cyngor Sir Penfro'n ymwreiddio bioamrywiaeth yn ei ffyrdd o feddwl. Bydd yr wybodaeth hon yn helpu i bennu opsiwn a ffefrir ar gyfer prosiectau er mwyn cyfarwyddo cynigion lliniaru a chynigion gwella.

14. Bydd cyfarwyddiaethau'n cyfeirio'n benodol at Ddyletswydd Deddf yr Amgylchedd (Cymru) a 'chydnerthedd ecosystemau' mewn Cynlluniau Gwasanaethau.

15. Adolygu Ystad Cyngor Sir Penfro. Safleoedd a gedwir – bydd asesiadau bioamrywiaeth yn cael eu hystyried mewn perthynas â'r safleoedd hyn; a bydd y fioamrywiaeth a gaiff ei chynnal ganddynt, ynghyd â'r cyfraniad a wnânt at gydnerthedd ecosystemau, yn cael ei nodi. Eir ati i adolygu'r modd y caiff y safleoedd hyn eu rheoli, fel y bo'n briodol e.e. cadw tiroedd llawn bioamrywiaeth/gwael yn amaethyddol o dan reolaeth Cyngor Sir Penfro.

16. Amddiffyn rhag llifogydd – Datblygu dulliau gweithio a fydd yn ymgorffori materion bioamrywiaeth. Datblygu gweithdrefnau a fydd yn sicrhau bod contractwyr sy'n gwneud gwaith ar safleoedd yn gwybod am ddiddordeb bioamrywiaeth y safleoedd hynny, eu bod yn gwybod beth yw cyfyngiadau'r safleoedd o ran bioamrywiaeth, a'u bod yn ymwybodol o'r datganiad dull sy'n angenrheidiol ar gyfer mynd i'r afael â'r gwaith.

17. Adolygu anghenion hyfforddi corfforaethol yn ymwneud â Dyletswydd A6 ar gyfer aelodau, swyddogion a chontractwyr, a rhoi cymorth perthnasol.

18. Caniatâd Cwrs Dŵr Cyffredin – byddwn yn ymgynghori gyda'r Tîm Cadwraeth ynghylch ceisiadau.

19. Systemau Draenio Cynaliadwy – byddwn yn ymgynghori gyda'r Tîm Cadwraeth ynghylch ceisiadau.

20. Cynnwys y gymuned a gweithio mewn partneriaeth:

    e.e. Prosiect Nitradau Gwyddoniaeth Dinasyddion SWEPT ar gyfer Aber Cleddau 2018-19

    Prosiect Seilwaith Gwyrdd – datblygu Canllawiau Cynllunio Atodol

21. Dulliau Cyngor Sir Penfro o reoli tir. Cynnal asesiadau bioamrywiaeth ar safleoedd a gaiff eu rheoli gan Gyngor Sir Penfro a chynnwys asesiad ar y cyfraniad a wna'r safleoedd hyn at gydnerthedd ecosystemau. Yng ngoleuni'r asesiadau hyn, a phan fo'n briodol, mynd ati i greu cynlluniau rheoli ar gyfer y safleoedd hyn – cynlluniau a fydd yn diogelu ac yn cyfoethogi bioamrywiaeth ac yn hyrwyddo cydnerthedd ecosystemau.

22. Gwella'r sefyllfa i bryfed peillio trwy gyfrwng dulliau rheoli a thrwy gyflawni prosiectau e.e. system torri glaswellt/hadau sy'n addas i bryfed peillio.

23. Annog addysg a newid mewn ymddygiad trwy ymgysylltu â Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Sir Benfro a thrwy gyfrwng Cynllun Llesiant Sir Benfro.

24. Ystyried enillion o ran bioamrywiaeth trwy ddatblygu prosesau carbon niwtral net.

Delwedd: Trilliw Bach

6. Atodiadau

Atodiad 1: Y Cyd-destun Polisi a'r Cyd-destun Deddfwriaethol

Y Confensiwn ar Amrywiaeth Fiolegol
Gan fod Llywodraeth y DU yn un o lofnodwyr Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Amrywiaeth Fiolegol, mae Cymru wedi ymrwymo i weledigaeth y Confensiwn ac i Strategaeth Bioamrywiaeth yr UE trwy gyfrwng y Cynllun Adfer Natur. Rhagor o wybodaeth Cynllun Gweithredu Adfer Natur | LLYW.CYMRU

Bydd y nodau hyn yn cael eu gwireddu trwy gyfrwng 20 o dargedau, a elwir yn dargedau Aichi. Dangosir y rhain yn Atodiad 3 Cynllun Adfer Natur Cymru.

Efallai y bydd y penderfyniad a wnaeth trigolion y DU i adael yr Undeb Ewropeaidd yn arwain maes o law at adolygu sefyllfa'r DU mewn perthynas â Chyfarwyddebau a strategaeth yr UE.

Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016

Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn cydnabod y pwysigrwydd a rydd Llywodraeth Cymru ar ein hamgylchedd a'n bioamrywiaeth. Mae'n pennu saith Nod llesiant ar gyfer y Gymru gynaliadwy y dymunwn ei chael:

1. Cymru lewyrchus
2. Cymru gydnerth
3. Cymru iachach
4. Cymru sy'n fwy cyfartal
5. Cymru o gymunedau cydlynus
6. Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu
7. Cymru sy'n gyfrifol ar lefel fyd-eang.

Mae'r nod o gael 'Cymru Gydnerth' yn rhagweld:

'Cenedl sy'n cynnal ac yn gwella amgylchedd naturiol bioamrywiol gydag ecosystemau iach gweithredol sy'n cynnal cydnerthedd cymdeithasol, economaidd ac ecolegol ynghyd â'r gallu i addasu i newid (er enghraifft newid yn yr hinsawdd).'

Bydd yn rhaid i bob corff cyhoeddus yng Nghymru weithio tuag at y nod hwn a phob un o nodau eraill y Ddeddf, a mabwysiadu'r egwyddorion a nodir yn y Ddeddf.

Wrth fabwysiadu'r egwyddor datblygu cynaliadwy yn llwyr, mae'r Ddeddf yn cydnabod yr angen i fynd i'r afael â thueddiadau hirdymor a gwir achosion yr heriau strategol a wynebwn, yn cynnwys ar gyfer ein bioamrywiaeth. Mae'n ei gwneud hi'n

ofynnol i awdurdodau a chyrff cyhoeddus ystyried y nodau ym mhob polisi a strategaeth.

Mae Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Sir Benfro yn bartneriaeth strategol statudol a sefydlwyd o dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

Mae'r Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol (2016) (SoNaRR) yn asesu i ba raddau y caiff adnoddau naturiol Cymru eu rheoli'n gynaliadwy, ac mae'n cysylltu cydnerthedd adnoddau naturiol Cymru â llesiant trigolion Cymru.

Mae Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 yn rhoi dull yr ecosystem mewn statud trwy gyfrwng chwech o egwyddorion. Rhaid i'r holl gyrff cyhoeddus y mae Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 yn berthnasol iddynt ddefnyddio'r egwyddorion hyn wrth gynllunio a gweithredu prosiectau a rhaglenni gwaith.

Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) (2015) a Deddf yr Amgylchedd (Cymru) (2016) yn berthnasol i amgylcheddau ar y tir a'r môr. Yn ychwanegol at y rhain, mae Rheoliadau'r Strategaeth Forol 2010 yn rhoi Cyfarwyddeb Fframwaith y Strategaeth Forol ar waith, sy'n anelu at gyflawni neu gynnal Statws Amgylcheddol Da ein moroedd erbyn 2020 trwy ddiogelu amgylchedd y môr, trwy ei atal rhag dirywio, trwy ei adfer pan fo hynny'n ymarferol, a thrwy ddefnyddio adnoddau'r môr yn gynaliadwy.

Mae Cyfarwyddeb Fframwaith y Strategaeth Forol yn cynnig fframwaith cyffredinol ar gyfer nifer o Gyfarwyddebau a deddfwriaethau allweddol sy'n berthnasol i amgylchedd y môr. Er enghraifft, Cyfarwyddeb Cynefinoedd y CE, Cyfarwyddeb Adar y CE, Cyfarwyddeb Fframwaith Dŵr yr UE, y Polisi Pysgodfeydd Cyffredin a Deddf y Môr a Mynediad i'r Arfordir.

Gellir cael trosolwg o'r fframwaith deddfwriaethol ar wefan Partneriaeth Bioamrywiaeth Cymru.

Ychwanegol

Rheoliadau Cadwraeth Cynefinoedd a Rhywogaethau (Diwygio) (Ymadael â'r UE) 2019

Deddf Bywyd Gwyllt a Chefn Gwlad 1981 fel y'i diwygiwyd

Rheoliadau'r Strategaeth Forol 2010

Cynllun Morol Cymru

Atodiad 2: Rhywogaethau y gwyddys eu bod i'w cael yn Sir Benfro (Rhagfyr 2019)

D.S. Seilir y rhestr hon ar gofnodion rhywogaethau ar gyfer Sir Benfro, wedi'u croesgyfeirio â rhestr A7. Nid yw diffyg cofnod o angenrheidrwydd yn arwydd o absenoldeb y rhywogaethau yn Sir Benfro. Gellir gweld rhestrau llawn o rywogaethau a chynefinoedd o dan A7 Deddf yr Amgylchedd (Cymru) (2016) yma.

Grŵp Tacson	Enw Gwyddonol	Enw Cyffredin
Alga (Morol)	Anotrichium barbatum	Gwymon coch barfog
Alga (Morol)	Cruoria cruoriaeformis	Gwymon coch
Alga (Morol)	Lithothamnion coralloides	Cramen goch
Alga (Morol)	Padina pavonica	Gwymon cynffon paun
Alga (Morol)	Phymatolithon calcareum	Cramen goch
Amffibiad	Bufo bufo	Llyffant dafadennog
Anelid	Alkmaria romijni	Llyngyren dentaclog
Aderyn	Acanthis cabaret	Llinos bengoch fach
Aderyn	Acrocephalus paludicola	Telor y dŵr
Aderyn	Alauda arvensis subsp. Arvensis	Ehedydd
Aderyn	Anser albifrons	Gŵydd dalcen-wen
Aderyn	Anser albifrons subsp. flavirostris	Gŵydd dalcen-wen yr Ynys Las
Aderyn	Anthus trivialis	Corhedydd y coed
Aderyn	Botaurus stellaris	Aderyn y bwn
Aderyn	Branta bernicla subsp. bernicla	Gwydd ddu Siberia
Aderyn	Charadrius hiaticula	Cwtiad torchog
Aderyn	Chroicocephalus ridibundus	Gwylan benddu
Aderyn	Circus cyaneus	Boda tinwyn
Aderyn	Coccothraustes coccothraustes	Gylfinbraff
Aderyn	Crex crex	Rhegen yr ŷd
Aderyn	Cuculus canorus	Cog
Aderyn	Cygnus columbianus	Alarch Bewick
Aderyn	Cygnus columbianus subsp. bewickii	Alarch Bewick
Aderyn	Dendrocopos minor	Cnocell fraith leiaf
Aderyn	Emberiza calandra	Bras yr ŷd
Aderyn	Emberiza citrinella	Bras melyn
Aderyn	Emberiza schoeniclus	Bras y cyrs
Aderyn	Falco tinnunculus	Cudyll coch
Aderyn	Ficedula hypoleuca	Gwybedog brith
Aderyn	Larus argentatus	Gwylan y penwaig
Aderyn	Limosa lapponica	Rhostog gynffonfraith
Aderyn	Linaria cannabina	Llinos
Aderyn	Locustella naevia	Llinos y mynydd
Aderyn	Lullula arborea	Troellwr bach
Aderyn	Melanitta nigra	Ehedydd y coed
Aderyn	Motacilla flava	Môr-hwyaden ddu

Aderyn	Muscicapa striata	Siglen felen
Aderyn	Numenius arquata	Gwybedog mannog
Aderyn	Passer domesticus	Gylfinir
Aderyn	Passer montanus	Aderyn y to
Aderyn	Perdix perdix	Golfan y mynydd
Aderyn	Phylloscopus sibilatrix	Petrisen
Aderyn	Pluvialis apricaria	Telor y coed
Aderyn	Poecile montana	Cwtiad aur
Aderyn	Poecile palustris	Titw'r helyg
Aderyn	Prunella modularis	Titw'r wern
Aderyn	Puffinus mauretanicus	Llwyd y gwrych
Aderyn	Pyrrhocorax pyrrhocorax	Aderyn drycin y Balearig
Aderyn	Pyrrhula pyrrhula	Brân goesgoch
Aderyn	Sterna dougallii	Coch y berllan
Aderyn	Streptopelia turtur	Môr-wennol wridog
Aderyn	Sturnus vulgaris	Turtur
Aderyn	Turdus philomelos	Drudwen
Aderyn	Turdus philomelos subsp. clarkei	Bronfraith
Aderyn	Turdus torquatus	Turdus philomelos isryw. clarkei
Aderyn	Vanellus vanellus	Mwyalchen y mynydd
Aderyn	Locustella naevia	Cornchwiglen
Clwp-fwsogl	Lycopodiella inundata	Cnwp-fwsogl y gors
Cnidariad (morol)	Eunicella verrucosa	Môr-wyntyll binc
Cnidariad (morol)	Haliclystus auricula	Slefren goesynnog
Cnidariad (morol)	Lucernariopsis campanulata	Slefren goesynnog
Coniffer	Juniperus communis	Merywen
Cramennog	Austropotamobius pallipes	Cimwch dŵr croyw
Cramennog (morol)	Palinurus elephas	Cimwch
Rhedyn	Pilularia globulifera	Pelenllys
Pysgodyn esgyrnog (morol)	Ammodytes marinus	Llymrïen
Pysgodyn esgyrnog	Anguilla anguilla	Llysywen
Pysgodyn cartilagaidd (morol)	Cetorhinus maximus	Heulgi

Pysgodyn esgyrnog (morol)	Clupea harengus	Pennog
Pysgodyn cartilagaidd (morol)	Dipturus batis	Morgath
Pysgodyn esgyrnog (morol)	Gadus morhua	Penfras
Pysgodyn cartilagaidd (morol)	Geleorhinus galeus	Ci glas
Pysgodyn esgyrnog (morol)	Hippocampus guttulatus	Morfarch myngog
Pysgodyn cartilagaidd (morol)	Lamna nasus	Corgi môr
Pysgodyn di-ên (Agnatha)	Lampetra fluviatilis	Llysywen bendoll yr afon
Pysgodyn esgyrnog (morol)	Lophius piscatorius	Cythraul y môr
Pysgodyn esgyrnog (morol)	Merlangius merlangus	Gwyniad môr
Pysgodyn esgyrnog (morol)	Merluccius merluccius	Cegddu
Pysgodyn esgyrnog (morol)	Molva molva	Honos
Pysgodyn di-ên (Agnatha)	Petromyzon marinus	Llysywen bendoll y môr
Pysgodyn esgyrnog (morol)	Pleuronectes platessa	Lleden goch
Pysgodyn cartilagaidd (morol)	Prionace glauca	Morgi glas
Pysgodyn cartilagaidd (morol)	Raja brachyura	Morgath felen
Pysgodyn cartilagaidd (morol)	Raja clavata	Morgath styds
Pysgodyn cartilagaidd (morol)	Raja undulata	Morgath donnog

Pysgodyn cartilagaidd (morol)	Rostroraja alba	Morgath wen
Pysgodyn esgyrnog (morol)	Salmo salar	Eog
Pysgodyn esgyrnog (morol)	Salmo trutta	Brithyll / Siwin
Pysgodyn esgyrnog (morol)	Scomber scombrus	Macrell
Pysgodyn esgyrnog (morol)	Solea solea	Lleden chwithig
Pysgodyn cartilagaidd (morol)	Squalus acanthias	Ci pigog
Pysgodyn cartilagaidd (morol)	Squatina squatina	Maelgi
Pysgodyn esgyrnog (morol)	Trachurus trachurus	Marchfacrell
Planhigion Blodeuol	Asparagus prostratus	Merllys gorweddol
Planhigion Blodeuol	Centaurea cyanus	Glas yr
Planhigion Blodeuol	Centaurium scilloides	Canrhi barhaol
Planhigion Blodeuol	Chamaemelum nobile	Camri
Planhigion Blodeuol	Cicendia filiformis	Canrhi felen eiddil
Planhigion Blodeuol	Coeloglossum viride	Tegeirian y broga
Planhigion Blodeuol	Euphrasia officinalis subsp. anglica	Effos Euphrasia hirtella
Planhigion Blodeuol	Euphrasia officinalis subsp. pratensis	Effros
Planhigion Blodeuol	Fumaria purpurea	Mwg y ddaear glasgoch
Planhigion Blodeuol	Galeopsis angustifolia	Y Benboeth gulddail
Planhigion Blodeuol	Galeopsis speciosa	Y Benboeth amryliw
Planhigion Blodeuol	Gentianella anglica	Crwynllys cynnar

Planhigion Blodeuol	Gentianella campestris	Crwynllys y maes
Planhigion Blodeuol	Gentianella uliginosa	Crwynllys Cymreig
Planhigion Blodeuol	Gymnadenia conopsea	Tegeirian pêr
Planhigion Blodeuol	Liparis loeselii	Gefell-lys y fignen
Planhigion Blodeuol	Luronium natans	Dŵr-lyriad nofiadwy
Planhigion Blodeuol	Matthiola sinuata	Murwyll arfor
Planhigion Blodeuol	Melittis melissophyllum	Gwenynog
Planhigion Blodeuol	Mentha pulegium	Brymlys
Planhigion Blodeuol	Oenanthe fistulosa	Cegiden bibellaidd
Planhigion Blodeuol	Platanthera bifolia	Tegeirian llydanwyrdd bach
Planhigion Blodeuol	Ranunculus tripartitus	Crafanc-y-frân dridarn
Planhigion Blodeuol	Rumex rupestris	Tafolen y traeth
Planhigion Blodeuol	Salsola kali subsp. kali	Helys pigog
Planhigion Blodeuol	Silene gallica	Gludlys amryliw
Planhigion Blodeuol	Stellaria palustris	Serenllys llwydlas
Planhigion Blodeuol	Vicia orobus	Ffacbysen chwerw
Planhigion Blodeuol	Viola lactea	Fioled welw
Ffyngau	Amanita friabilis	Amanita brau
Ffyngau	Clavaria zollingeri	Ffwng cwrel dulas
Ffyngau	Cotylidia pannosa	Roset manflewog
Ffyngau	Entoloma bloxamii	Tagell binc las fawr
Ffyngau	Geoglossum atropurpureum	Tafod daear dulas
Ffyngau	Hydnellum concrescens	Ffwng draenog
Ffyngau	Hydnellum spongiosipes	Ffwng draenog melfedaidd
Ffyngau	Hygrocybe spadicea	Cap cwyrog melynddu
Ffyngau	Hypocreopsis rhododendri	Hypocreopsis rhododendri
Ffyngau	Microglossum olivaceum	Tafod daear

Pryf – gwyfyn	Acronicta psi	Bidog llwyd
Pryf – gwyfyn	Acronicta rumicis	Bidog y tafol
Pryf – gwyfyn	Agrochola helvola	Castan Grech
Pryf – gwyfyn	Agrochola litura	Castan smotyn brown
Pryf – gwyfyn	Agrochola lychnidis	Castan leiniog
Pryf – gwyfyn	Allophyes oxyacanthae	Cilgant brych
Pryf – gwyfyn	Amphipoea oculea	Clustwyfyn llygeidiog
Pryf – gwyfyn	Amphipyra tragopoginis	Ôl-adain lyglwyd
Pryf – gwyfyn	Anania funebris	Gwyfyn o deulu’r Pyralidiau
Pryf – hymenopteran	Andrena (Poliandrena) tarsata	Gwenynen durio
Pryf – gwyfyn	Apamea anceps	Brithyn ocraidd
Pryf – gwyfyn	Apamea remissa	Brithyn llwydolau
Pryf – gwyfyn	Aporophyla lutulenta	Gwladwr brownddu
Pryf – gwyfyn	Arctia caja	Teigr yr ardd
Pryf – glöyn byw	Argynnis adippe	Britheg frown
Pryf – Diptera	Asilus crabroniformis	Pryf llofrudd
Pryf – gwyfyn	Asteroscopus sphinx	Cwcwll bwaog
Pryf – gwyfyn	Atethmia centrago	Melyn yr onnen
Pryf – glöyn byw	Boloria euphrosyne	Britheg berlog
Pryf – glöyn byw	Boloria selene	Britheg berlog fach
Pryf – hymenopteran	Bombus (Megabombus) ruderatus	Gwenynen bwm yr ardd
Pryf – hymenopteran	Bombus (Thoracobombus) humilis	Cardwenynen lwydfrown
Pryf – hymenopteran	Bombus (Thoracobombus) muscorum	Cardwenynen y mwsogl
Pryf – hymenopteran	Bombus (Thoracobombus) ruderarius	Cardwenynen goesgoch
Pryf – hymenopteran	Bombus (Thoracobombus) sylvarum	Cardwenynen feinlais
Pryf – gwyfyn	Brachylomia viminalis	Gwargwlwm bach
Pryf – chwilen (Coleoptera)	Carabus (Morphocarabus) monilis	Chwilen ddaear
Pryf – gwyfyn	Caradrina morpheus	Gwladwr brith
Pryf – gwyfyn	Celaena haworthii	Gwyfyn plu’r gweunydd
Pryf – gwyfyn	Celaena leucostigma	Clustwyfyn cilgantog
Pryf – gwyfyn	Ceramica pisi	Gwyfyn y banadl

Pryf – gwyfyn	Chiasmia clathrata	Seffyr delltog
Pryf – gwyfyn	Cirrhia icteritia	Melyn penfelyn
Pryf – gwas y neidr (Odonata)	Coenagrion mercuriale	Mursen Penfro
Pryf – glöyn byw	Coenonympha pamphilus	Gweirlöyn bach y waun
Pryf – glöyn byw	Cupido minimus	Glesyn bach
Pryf – gwyfyn	Dasypolia templi	Cwcwll melynaidd
Pryf – gwyfyn	Diarsia rubi	Smotyn sgwâr bach
Pryf – gwyfyn	Diloba caeruleocephala	Crwbach ffigwr wyth
Pryf – gwyfyn	Ecliptopera silaceata	Ffenics bach
Pryf – gwyfyn	Ennomos erosaria	Carpiog Medi
Pryf – gwyfyn	Ennomos fuscantaria	Carpiog tywyll
Pryf – gwyfyn	Ennomos quercinaria	Carpiog Awst
Pryf – gwyfyn	Epirrhoe galiata	Brychan y friwydd
Pryf – glöyn byw	Erynnis tages	Y gwibiwr llwyd
Pryf – hymenopteran	Eucera (Eucera) longicornis	Gwenynen gorniog
Pryf – gwyfyn	Eugnorisma glareosa	Gwladwr yr hydref
Pryf – gwyfyn	Eulithis mellinata	Brychan cyrens
Pryf – glöyn byw	Euphydryas aurinia	Britheg y gors
Pryf – gwyfyn	Euxoa nigricans	Dart y gerddi
Pryf – gwyfyn	Euxoa tritici	Dart gwynresog
Pryf – gwyfyn	Graphiphora augur	Dart deunod
Pryf – chwilen (Coleoptera)	Harpalus (Cryptophonus) melancholicus	Chwilen ddaear Harpalus (Cryptophonus) melancholicus
Pryf – gwyfyn	Hemistola chrysoprasaria	Emrallt barf yr hen ŵr
Pryf – gwyfyn	Hepialus humuli	Chwimwyfyn rhithiol
Pryf – glöyn byw	Hipparchia semele	Gweirlöyn llwyd
Pryf – gwyfyn	Hoplodrina blanda	Llwyd llyfn
Pryf – gwyfyn	Hydraecia micacea	Gwladwr gwridog
Pryf – glöyn byw	Lasiommata megera	Gweirlöyn y cloddiau
Pryf – gwyfyn	Leucania comma	Gwensgod gwar rhesog
Pryf – Diptera	Lipsothrix nervosa	Pryf teiliwr gïeuog
Pryf – gwyfyn	Litoligia literosa	Corrach gwridog
Pryf – gwyfyn	Lycia hirtaria	Rhisglyn brith
Pryf – gwyfyn	Macaria wauaria	Seffyr y ffyrch
Pryf – gwyfyn	Malacosoma neustria	Gwaswyfyn
Pryf – gwyfyn	Melanchra persicariae	Gwyfyn dotiog

Pryf – gwyfyn	Melanthia procellata	Brychan hardd y calch
Pryf – chwilen (Coleoptera)	Meloe proscarabaeus	Chwilen olew
Pryf – gwyfyn	Mniotype adusta	Pali tywyll
Pryf – chwilen (Coleoptera)	Ochthebius (Hymenodes) poweri	Chwilen ddŵr
Pryf – gwyfyn	Orthonama vittata	Brychan lletraws
Pryf – gwyfyn	Orthosia gracilis	Crynwr llychlyd
Pryf – gwyfyn	Pelurga comitata	Brychan y wermod
Pryf – gwyfyn	Perizoma albulata	Gwregys y gwair
Pryf – glöyn byw	Plebejus argus	Glesyn serennog
Pryf – glöyn byw	Plebejus argus subsp. argus	Glesyn serennog
Pryf – glöyn byw	Pyrgus malvae	Gwibiwr brith
Pryf – gwyfyn	Rheumaptera hastata	Brychan du a gwyn
Pryf – gwyfyn	Rhizedra lutosa	Gwelltwyfyn mawr
Pryf – glöyn byw	Satyrium w-album	Brithribin wen
Pryf – gwyfyn	Scopula marginepunctata	Ton arfor
Pryf – gwyfyn	Scotopteryx bipunctaria	Brychan y calch
Pryf – gwyfyn	Scotopteryx bipunctaria subsp. cretata	Brychan y calch
Pryf – gwyfyn	Scotopteryx chenopodiata	Rhesen lydan dywyll
Pryf – gwyfyn	Spilosoma lubricipeda	Ermin gwyn
Pryf – gwyfyn	Spilosoma lutea	Ermin llwydfelyn
Pryf – gwyfyn	Stilbia anomala	Llwyd gloyw
Pryf – glöyn byw	Thecla betulae	Brithribin brown
Pryf – gwyfyn	Tholera cespitis	Rhwyll y crawcwellt
Pryf – gwyfyn	Tholera decimalis	Rhwyll bluog
Pryf – gwyfyn	Timandra comae	Gwyfyn gwythïen goch
Pryf – gwyfyn	Trichiura crataegi	Wylun gwelw
Pryf – gwyfyn	Tyria jacobaeae	Teigr y benfelen
Pryf – gwyfyn	Watsonalla binaria	Bachadain y derw
Pryf – gwyfyn	Xanthorhoe ferrugata	Brychan deusmotiog tywyll
Pryf – gwyfyn	Xestia agathina	Clai'r rhos
Pryf – gwyfyn	Xestia castanea	Clai'r waun
Pryf – gwyfyn	Xylena exsoleta	Cleddwyfyn cyffredin
Cennau	Anaptychia ciliaris subsp. ciliaris	Anaptychia ciliaris isryw. ciliaris
Cennau	Arthonia atlantica	Arthonia atlantica
Cennau	Bacidia incompta	Cen

Cennau	Cladonia peziziformis	Cen
Cennau	Collema fragile	Collema fragile
Cennau	Cryptolechia carneolutea	Cryptolechia carneolutea
Cennau	Gyalecta flotovii	Gyalecta flotovii
Cennau	Gyalolechia fulgens	Gyalolechia fulgens
Cennau	Heterodermia leucomelos	Cen rhuban blewog
Cennau	Lecania chlorotiza	Lecania chlorotiza
Cennau	Lecanora sublivescens	Lecanora sublivescens
Cennau	Megalospora tuberculosa	Megalospora tuberculosa
Cennau	Physcia tribacioides	Ffysgia llwyd y de
Cennau	Pyrenula nitida	Pyrenula nitida
Cennau	Ramonia chrysophaea	Ramonia chrysophaea
Cennau	Teloschistes flavicans	Cen eurwallt
Cennau	Toninia sedifolia	Toninia sedifolia
Cennau	Usnea articulata	Usnea articulata
Cennau	Usnea florida	Usnea florida
Cennau	Varicellaria hemisphaerica	Varicellaria hemisphaerica
Cennau	Wadeana dendrographa	Wadeana dendrographa
Cennau	Zwackhia prosodea	Zwackhia prosodea
Cennau	Sticta sylvatica	Sticta sylvatica
Cennau	Sticta fuliginosa s. lat.	Sticta fuliginosa s. lat.
Cennau	Sticta limbata	Sticta limbata
Cennau	Sticta ciliata	Sticta ciliata
Cennau	Sticta canariensis	Sticta canariensis
Cennau	Lobaria virens	Lobaria virens
Cennau	Lobaria scrobiculata	Lobaria scrobiculata
Cennau	Lobaria amplissima	Lobaria amplissima
Cennau	Lobaria pulmonaria	Llysiau’r ysgyfaint
Llysiau’r Afu	Cephaloziella calyculata	Llysiau’r afu edafeddog cyfan
Llysiau’r Afu	Fossombronia fimbriata	Fossombronia fimbriata
Llysiau’r Afu	Fossombronia foveolata	Crychfwsogl tyllog
Llysiau’r Afu	Pallavicinia lyellii	Llysiau’r afu gwylaeth y gors
Llysiau’r Afu	Petalophyllum ralfsii	Llysiau’r afu petalaidd
Mamal	Arvicola amphibius	Llygoden bengron y dŵr
Mamal (morol)	Balaenoptera acutorostrata	Morfil pigfain
Mamal	Barbastella	Rhywogaeth ystlum du

Mamal	Barbastella barbastellus	Ystlum du
Mamal	Chiroptera	Ystlumod
Mamal (morol)	Delphinus delphis	Dolffin cyffredin
Mamal	Erinaceus europaeus	Draenog
Mamal (morol)	Globicephala melas	Morfil pengrwn
Mamal (morol)	Grampus griseus	Dolffin Risso
Mamal (morol)	Lagenorhynchus acutus	Dolffin ystlyswyn
Mamal (morol)	Lagenorhynchus albirostris	Dolffin pigwyn
Mamal	Lepus europaeus	Ysgyfarnog
Mamal	Lutra lutra	Dyfrgi
Mamal (morol)	Megaptera novaeangliae	Morfil cefngrwm
Mamal	Micromys minutus	Llygoden yr ŷd
Mamal	Muscardinus avellanarius	Pathew
Mamal	Mustela putorius	Ffwlbart
Mamal	Myotis bechsteinii	Ystlum Bechstein
Mamal	Nyctalus noctula	Ystlum mawr
Mamal (morol)	Orcinus orca	Lleiddiad, orca
Mamal (morol)	Phocoena phocoena	Llamhidydd
Mamal	Pipistrellus pipistrellus	Ystlum lleiaf
Mamal	Pipistrellus pygmaeus	Ystlum lleiaf meinlais
Mamal	Plecotus auritus	Ystlum hirglust
Mamal	Rhinolophus	Rhywogaeth ystlum pedol
Mamal	Rhinolophus ferrumequinum	Ystlum pedol mwyaf
Mamal	Rhinolophus hipposideros	Ystlum pedol lleiaf
Mamal	Sciurus vulgaris	Gwiwer goch
Mamal (morol)	Tursiops truncatus	Dolffin trwyn potel
Mamal (morol)	Ziphius cavirostris	Morfil gylfinog Cuvier
Molwsg (morol)	Arctica islandica	Cocosen fawr
Molwsg (morol)	Atrina fragilis	Cragen adain

Molwsg	Margaritifera (Margaritifera) margaritifera	Misglen berlog yr afon
Molwsg	Omphiscola glabra	Malwen y llaid
Molwsg (morol)	Ostrea edulis	Wystrysen
Mwsoglau	Cryphaea lamyana	Mwsogl afon amlffrwythog
Mwsoglau	Didymodon tomaculosus	Mwsogl barfog cnapiau hirion
Mwsoglau	Ditrichum subulatum	Crafancfwsogl y mynawyd
Mwsoglau	Funaria pulchella	Rheffynfwsogl hardd
Mwsoglau	Leptodon smithii	Mwsogl (pluenfwsogl Smith)
Mwsoglau	Pseudocalliergon lycopodioides	Pseudocalliergon lycopodioides
Mwsoglau	Rhytidiadelphus subpinnatus	Mwsogl blewog prin
Mwsoglau	Tortula wilsonii	Mwsogl troellog Wilson
Mwsoglau	Weissia squarrosa	Mwsogl minfoel dail atblyg
Ymlusgiad	Anguis fragilis	Neidr ddefaid
Ymlusgiad (morol)	Caretta caretta	Crwban môr pendew
Ymlusgiad (morol)	Dermochelys coriacea	Crwban môr cefn-lledr
Ymlusgiad	Natrix natrix	Neidr y gwair / neidr y glaswellt
Ymlusgiad	Vipera berus	Gwiber
Ymlusgiad	Zootoca vivipara	Madfall
Corynnod	Monocephalus castaneipes	Corryn lwcus
Corynnod	Saaristoa firma	Corryn lwcus